

היבטים לשוניים בפרשת חקת תשא

דקדוקי קריאה בפרשת חקת בהפטרה ובראשון של בלק

יט ב וַיִּקְרָא: וא"ו בשווא נע. אֵלֶיךָ פָּרָה: הפ"א רפויה
יט ז וַיִּכְבֹּס: הבי"ת בסגול ולא בצירי, וכן בפסוק י. וְאַחֲרַיָּבָא אֶל-הַמַּחֲנֶה: טעם טפחא בתיבת
וְאַחֲרַיָּבָא
יט יב הוּא יִתְחַטֵּא-בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטָּהֵר: יש לעמוד מעט אחר קריאת
הַשְּׁבִיעִי להדגיש את העובדה כי ההפסק העיקרי בתיבה זו ולא בתיבת התביר, אחרת מתקבלת משמעות
שאינה נכונה. וכן הדבר גם בחצי השני של הפסוק: הוּא יִתְחַטֵּא-בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
- יִטָּהֵר וְאִם-לֹא יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי - לֹא יִטָּהֵר
יט יד בְּאַהֲלָה: הבי"ת בשווא, אך בהמשך הפסוק בְּאַהֲלָה מיודע, הבי"ת בקמץ
יט טז בְּחַל-חֲרָב: געיה בב"ת הראשונה
יט יח הֵיוּ-שָׁם: געיה בה"א. בַּעֲצָם הַבַּיִת פְּתוּחָה¹ בְּחַלָּל: העמדה קלה בב"ת לציין מיודע
כ א כָּל-הָעֵדָה: הטעמה כפולה על תיבה אחת
כ ב וְלֹא-הָיָה מָיִם: טעם נסוג אחר לה"א הראשונה
כ ד וְלִמָּה: במלרע ומ"ם רפויה, וכן הדבר גם בפסוק הבא
כ ה הָרָע: רי"ש קמוצה
כ ח וְהִשְׁקִיתָ: במלרע
כ יג אֲשֶׁר-רָבּוּ: במלרע, יש להיזהר לא להבליע רי"ש אחת לתוך השנייה
כ יד מִצָּאֲתָנּוּ: הטעמה באל"ף הקמוצה, לכן התי"ו שלאחריה בשווא נח²
כ יז נַעֲבֹרָה-נָא: העי"ן בשווא נח. דָּרָךְ הַמֶּלֶךְ גִּלְדִּי: כך ההטעמה על פי רוב הדפוסים
כ יט בַּמִּסְלָה: געיה בב"ת והמ"ם בשווא נע ללא דגש
כא א וַיִּלָּחֶם: במלעיל, כן הדבר בהמשך בפסוק כג
כא ד לִסְבָּב: הבי"ת הראשונה רפה, כן הדבר לפי בן אשר בכתר ארם צובה ולנינגרד
כא ה בְּאַלְקִים: האל"ף אינה נשמעת. קָצָה: הטעם בקו"ף מלעיל³
כא ו וַיִּשְׁלַח: השי"ן בפתח ולא בשווא. מִיִּשְׂרָאֵל: המ"ם בחירק חסר וכך גם היו"ד הדגושה שלאחריה
כא ז וַיָּסֶר: במלרע, הוא"ו בשווא נע
כא יא מִמִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ: יש להקפיד על הפרדת התיבות שלא יישמע שהה"א שבראש התיבה השנייה
תשתייך לסוף התיבה הקודמת
כא יג וַיַּחֲנוּ: בטעם רביע, לא בגרשיים⁴
כא יד יֵאמָר: המ"ם בפתח
כא טו לְשִׁבְתָּ: הלמ"ד בשוא, לא בקמץ
כא יח שָׂרִים: שי"ן שמאלית
כא כ וַנִּשְׁקָפָה: במלעיל
כא כב אַעֲבֹרָה: העי"ן בשווא נח
כא כג יִהְיֶה: היו"ד מוטעמת וקמוצה בקמץ רחב, והה"א בשווא נח
כא ל וַנִּשְׁמָע: הנו"ן בפתח. מִיִּדְבָּא: הדל"ת בשווא נע

¹ אופייני לה"א הידיעה לפני עי"ן (אע"פ שלפי הכלל צריך להיות כאן קמץ).

² למרות שזהו שווא שלאחר תנועה גדולה וכבר דנו בכך בעבר

³ המטעים בצד"י עובר לזמן בינוני (הווה).

⁴ עיין "כא"צ והנוסח "....עמ' 52

כא לב אַת-יַעֲזֹר: העי"ן בשווא נח
כא לב וַיֹּדֶשׁ אֶת-הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר-שָׁם: הטפחא בתיבת וַיֹּדֶשׁ⁵

הפטרות חקת שופטים יא:

ב וַיֹּאמְרוּ לוֹ: טעם נסוג אחור ליר"ד
ח וְהִלַּכְתָּ... וְנִלְחַמְתָּ: מלרע
ז בָּאתָם: במלרע. עֲתָה: מלעיל, בפסוק הבא עֲתָה מלרע
ט לְהִלָּחֵם: הטעם בחי"ת והיא בצירי בניגוד לפסוק כז
יג בַּעֲלֹתוֹ: העמדה קלה בב"ת למנוע הבלעת העי"ן החטופה
טז כִּי בַעֲלֹתָם מִמַּצָּרִים: טעם טפחא בתיבת כִּי
יז אֶל-מֶלֶךְ אֱדֹם | לֹאמֹר: פסק בין תיבות אֱדֹם ובין לֹאמֹר. אֶעֱבְרָה-נָא: העי"ן בשווא נח
יח וַיִּסָּב: הסמ"ך בקמץ קטן
כא ה' אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל: יש לשים לב לקושי המתעורר בקריאת תיבות אלו וטעמיהן
כז לְהִלָּחֵם בִּי: טעם נסוג אחור ללמ"ד וכן הדבר בהמשך בפסוק לב

ראשון של בלק במדבר כב:

ד אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה: טעם טפחא בתיבת אֶת
ה פְּתוּרָה: הטעם מימין לפ"א, ההטעמה בת"ו, במלעיל
ו וְעֲתָה: הקורא את העי"ן כמו אל"ף משנה את משמעות הכתוב. אָרָה-לִי: העמדה קלה באל"ף.
ז וַאֲגִרְשֶׁנּוּ: הר"ש בשווא נע ולא בחטף
יא קָבָה-לִי: העמדה קלה בקו"ף
יב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-בָּלָעַם: יש לשים לב לטעמים בפסוק זה, רבים הקוראים המתבלבלים וקוראים מרכא-טפחא כבר בתחילתו. הדבר נובע מכך שהאתנח" קוטע את דברי הבורא אל בלעם באמצע ומחלק את הדיבור לשניים: לֹא תֵלֶךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם

יט יב הרב עמרם אייזנשטיין הוא יתחטא-ב"ו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם-לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר:
ידוע ומפורסם הצורך להפסיק בטפחא שביביוס השביעי, יותר מביתבירי שביביוס השלישי, שעי"ז מבואר שצריך שיתחטא גם ביום השלישי וגם ביום השביעי, ואז נטהר. אבל אם מפסיק יותר ביביוס השלישי משמע שאם יתחטא ביום השלישי לבד, נטהר ביום השביעי, ואינו נכון.
אך תימה דבסיפרי כאן אמרו: יביום השלישי וביום השביעי בא הכתוב ולימד על טמא מת שטעון הזיה שלישי ושביעי. אתה אומר לכך הוא בא, או אינו אלא אם הזה בשלישי, יטהר ביום השביעי, (או אם) [ואם] לא הזה בשלישי, לא יטהר בשביעי, ת"ל יואם לא יתחטא. ועדיין אני אומר מפני מה לא טהר בשביעי מפני שלא הזה בשלישי, אבל אם הזה בשלישי יטהר בשביעי. ת"ל יוחטאו ביום השביעי שנה עליו הכתוב לפסול. ולכאורה לפי ההוא אמינא של הסיפרי, כוונת הכתוב שאם יהוא יתחטא בו ביום השביעי, – ביום השביעי יטהר. ותימה למה הוצרכו לדרשה להוציא ממשמעות זו, והרי מפסוק

⁵ בניגוד לתורה קדומה הסובר כי טעם זה יבוא על תיבת 'האמרי'

⁶ הוסבר כמה פעמים שהפתיחה של הפסוק היא לפני האתנח. והאתנח חוצה את החלק העיקרי של הפסוק כלומר את דברי ה' אל בלעם.

הטעמים שהפסיקו בטפחא המפסקת יותר מהתביר ב'ביוס השביעי', מוכח שאין זה כוונת הכתוב.

ואמנם כן ביארו המלבי"ם והנצי"ב.

אבל נראה שלא היה צד לפרש שאין חיוב הזאה בשביעי.

אלא ס"ד רק דהזאת השביעי אינה מעכבת.

ומה שהוכיחו מ'ואס לא יתחטא', היינו דכיון שזה מדבר על מה שמעכב, וכתוב שם 'וביוס השביעי', מבואר שגם זה מעכב.

ודחו דמ"מ אפשר לומר ש'ואס לא יתחטא' הכוונה שלא קיים כלל המצוה, שלא הזה לא בשלישי ולא בשביעי, ובאמת עיקר הסיבה שאינו נטהר היינו מחמת שלא הזה ביום השלישי.

ולזה דרשו מ'וחטאו ביום השביעי' דשנה עליו הכתוב לעכב.

שוב ראיתי שבפירוש ר' דוד פארדו לסיפרי ביאר שהספק היה רק שלא צריך את שתי ההזאות, אלא מספיק או הזאת שלישי או הזאת שביעי. ולפי זה ג"כ אתי שפיר.

דפי פרשת השבוע של בר-אילן חוקת עז

פרופ' דוד הנשקה המחלקה לתלמוד, אוניברסיטת בר-אילן.

חטאם של משה ואהרן: האומנם חסר פתרון?

ידועים דבריו הקולעים והחרוזים של ר' יצחק עראמה, איש ספרד בדור הגירוש, בספר העקדה עלו עקדת יצחק, שער פ, השאלה הרביעית (צה ע"ב) על פרשתנו:

והיא (=השאלה) הקשה והחזקה מכולן, בחטאו של משה רבנו ועונשו, ע"הרי

שלחן והרי בער והרי סכין – ואין לנו פה לאכול" (ע"פ) קידושין מז ע"א; וזה, כי

מצות ד' למשה – היא כתובה לפינו, והמעשה אשר עשה – לא נעלם מנגד

עינינו, ומחרון אף ד' יתברך עליהם – נשתומם ליבנו! ואין אתנו פירוש על זה

שישכך את האוזן, בחטא וביישוב הכתובים.

א"ב אהרליך הרחיק לכת עוד יותר וקבע שהבעיה היא חסרת פתרון.⁷

ואכן, כל העובדות פרושות לכאורה בבירות בסיפור המעשה (במ' כ:א-ג), ואף על

פי כן אין הלב מתיישב בפירושים הרבים שהוצעו לו, בין לפי שאין בהם הסבר

מספק לטיב החטא וגודל עונשו, ובין מפני שאין בהם כדי "ישוב הכתובים".⁸ שכן

תיאור החטא מפורש בתורה, חזור ובאר במספר לשונות: "עַל אֲשֶׁר מָרִיתֶם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי

לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שם יב); "עַל אֲשֶׁר מָרִיתֶם אֶת פִּי לְמִי מְרִיבָה" (שם כד); "כֹּאֲשֶׁר מָרִיתֶם

פִּי בְּמִדְבַּר צֶן בְּמְרִיבַת הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בַּמִּים לְעֵינֵיהֶם (במדבר מז, יד)"; "עַל אֲשֶׁר מָעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ

⁷ א"ב אהרליך, מקרא כפשוטו (ברלין 1899), בפירושו על אתר: "כל היגעים למצוא את עון משה יגעים לריק... ואפשר שסבתם הכתוב בעון משה, ואלהים מצא את עון עבדו, ולא הפך שידעוהו בן אדם, כמו שאין יודע את קברו".

⁸ ראו סקירתו הממצה של מילגרום, המציג שלוש גישות יסוד שהוצעו בפרשנות לפתרון הפרשה, שאל תוכן מתכנס מכלול ההצעות הפרטניות (J. Milgrom, *Numbers, The JPS Torah Commentary*, Philadelphia 1990, pp. 448–456). מילגרום עצמו, לאחר שהראה יפה את חולשותיהן היסודיות של שתיים מן הגישות, נוקט ואף משכלל את הגישה השלישית – שכבר רבנו חננאל פתח בה – כי ניסוח דבריו על משה, שאינו מייחס את הנס לד', הוא החטא. אך קשה מאד להשתכנע מכך, וכדברי רמב"ן על שיטה זו: "והוא טוב לדחות השואל". שהרי מעשי משה ואהרן לא באו אלא לאחר שנראה כבוד ד' באוהל מועד, באופן שנהיר לישראל כי משה ואהרן עושים כעת את שנצטוו תחילה מפ' ד' באוהל מועד. יתר על כן העיר לנכון בעל אור החיים על אתר: "הלא ידוע היה משה לשלוחו של מקום, וכל מעשיו הנם בכח האל; ולו יהיה כי כוחו של משה הוא – הלא מגדולת העבד גדולת האדון נודעת".

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מְרִיבֵת קָדֵשׁ מְדַבֵּר עַן עַל אֲשֶׁר לֹא קִדְשְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (דברים לב, טא).⁹
והשאלה היא – כיצד יש במעשה משה ואהרן משום מרי את פי ד' ומשום מעילה והיעדר אמונה (=אמון) בו לעיני בני ישראל?

נראים הדברים כי המכשול שעומד בפני הבנת המעשה הוא קריאתו ברצף, שבו סופו מלמד על ראשיתו: אם היכה משה את הסלע ומתוך כך יצאו מים רבים, נמצא שלכך נתכוון משה מתחילה, ואם כן קשה לראות כאן את המרי. ברם, באמת נראה שיציאת המים הייתה בניגוד מוחלט לכוונת משה, כפי שהוא עצמו מביעה: וכך היא הצעת הדברים: משה נצטווה "קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם". אך לנוכח המתרחש חש משה כי מאמציו האדירים במשך ארבעים השנה הארוכות והקשות שעשה עם ישראל במדבר לא הועילו מאומה, ולדיק היה כל עמלו. הנה כעת, בתום ארבעים השנה,¹⁰ חוזר אותו מעשה שאירע בתחילתו, ואף כעת "וירב העם עם משה" ממש כלפני ארבעים שנה (שם י:ב), ואף כעת חוזרת הטענה הנוראה "ולמה העליתנו ממצרים", שוב כלפני ארבעים שנה (שם ג). משה, השומע ורואה כל זאת, מתקצף אפוא עד לאחת. תחילה הוא אמנם משתלט על חרונו ועושה על כורחו כאשר צוה: "ויקח משה את המטה מלפני יי כְּאֲשֶׁר צִוָּהוּ. וַיִּקְהַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הַקָּהָל אֶל פְּנֵי הַסֵּלַע". אך עתה, כשהקהל עומד לפניו במריו ובריו, אין משה מסוגל לקיים את הציווי, והוא ממאן להוציא מים מן הסלע! "וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמָעוּ נָא הַמַּרְיָם: הֲמֵן הַסֵּלַע הַזֶּה נֹצֵיא לָכֶם מַיִם" – האומנם סבורים אתם ש"לכס", עבור מורים וממרים שכמותכם,¹² ייעשה שוב הנס הגדול של הוצאת מים מן הסלע? האומנם

9

כידוע, בדב' אלז-לה מובא הסבר שונה מעיקרו לגזרה שמשה לא ייכנס לארץ, ואע"פ שיש מקום לשלב הסבר זה בהסבר המובא בשאר כל המקומות, דומה שהנכון הוא לראות ניגוד זה על רקע מכלול הניגודים שבין סיפור הדברים בפי משה בספר דברים לבין סיפורם מפי התורה בחומשים הקודמים, ואכמ"ל. עוד יש להעיר כי בתה' קולב-לג נאמר: "וַיִּקְצִיפוּ עַל מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בְּעֵבְרוֹס. כִּי הָמְרוּ אֶת רוּחוֹ וַיִּבְטֹא בְּשַׁפְתָּיו". יש שפירשו כי וַיִּבְטֹא בְּשַׁפְתָּיו מוסב על משה, ואם כן עולה שהחטא התמקד בצורת דיבורו (ראו למשל רד"ק שם, בשם אביו ר' יוסף קמחי). אך הואיל ולשון "בטא" רווח בהקשר לשבועה (וי' ה:ד; במ' ל:ז, ט), נראה שענדיף הפירושו כי וַיִּבְטֹא מוסב על שבועת הקב"ה (דב' ד:כא) שמשה לא יבוא ארצה (ראו למשל רש"י על אתר). נמצא שנכתב זה עוקב אחר האמור בספר דברים שם: גֹּס בִּי הִתְאַפֵּי יִי בְּגִלְלָכֶם. בדברים – וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בְּעֵבְרוֹס בתהלים.

¹⁰ ראו סדר עולם, ט (מהד' מיליקובסקי עמ' 246): "שנת ארבעים היתה". וכבר הפנה מיליקובסקי בפירושו לשם, עמ' 166, ליוסף בן מתתיהו (קדמוניות היהודים, ד, 78), המקיים כבר הוא מסורת זו, שאכן מעוגנת היטב בכתובים (ראו למשל רשב"ם וראב"ע על אתר).

¹¹ על כך שכנסו של משה הוא עילת החטא, כבר עמד כידוע הרמב"ם (שמונה פרקים, ד). אלא שהוא סבר שכנס זה אינו רק העילה, אלא הוא החטא גופו, ועל כך כבר השיגו הרמב"ן (בפירושו לתורה על אתר) בחריפות ("הוסיף הבל על הבלים"). וראו ריטב"א, ספר הזיכרון, על אתר (מהד' ר"ק כהנא, עמ' פ-פד), שביקש, כדרכו, למצוא לרמב"ם "התנצלות", אך דומה שעדיין "תשובות רבינו ז"ל (=הרמב"ן) נראות גדולות" (ריטב"א שם, עמ' פא). לדרכנו, לא הכנס הוא החטא, אך הראשון הוא שהביא לכלל השני, וכדברי ר' אלעזר בן עזריה: "בעלשה מקומות בא משה לכלל כנס ובא לכלל טעות" וכו' (ספרי לבמדבר, פסקה קנ, מהד' כהנא עמ' 530).

¹² "לִמֵּן הָיוּ אֲשֶׁר יָצְאָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד בְּאֶכָּס עַד הַמָּקוֹם הַזֶּה מְרִיָּם הָיְיָתָה עִם יִי (דברים ט, ז). השוו' ר' אברהם סבע, צרור המור, על אתר: "שמעו נא המרים" – סרבנים טרחנים, הֲמֵן הַסֵּלַע הַזֶּה נֹצֵיא לָכֶם מַיִם? וכי "הֲלִישָׁע לְעֹזֵר (דברי הימים ב, יט, ט)?! כי כעוד עושה נסים ראוי שיעשם בשביל כבוד הצדיקים וכו' אבל בשביל הרעועים אין ראוי שיעשה ד' נסים. ולכן אמר להם הֲמֵן הַסֵּלַע הַזֶּה נֹצֵיא לָכֶם מַיִם, אחר שאתם רשעים ומורים וממרים?!" (ורשה תרל"ח, עמ' 30). דבריו הובאו בידי י' מוריאל, עיונים במקרא: במדבר, תל-אביב תשכ"ט, עמ' 110 הע' 23, אך שניהם לא העלו את הצעתנו כי משה אכן סירב משום כך להוציא מים מן הסלע, ועל כן אף בדבריהם אין כדי ליישב את עיקר הקושי, מה טיבו של המרי שבו הואשמו משה ואהרן.

כדרך שאז יצאו מים מן הצור לאבותיכם, כן גם היום ייצאו מים "מן הסלע הזה" אף "לכם" – אתם ש"קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים (במדבר לב, יד)?" דבר זה אין הדעת סובלת! את המטה שלקח משה "מלפני יי" (במדבר יז, כד), המטה שהונח "לפני העדות למשמרת לאות לבני מרי" (שם פס' כה),¹³ נוטל אפוא עתה משה ומטיח אותו פעמיים על הסלע, כאומר: מה תועלת במטה זה, הרי בני המרי במקרים הם עומדים, ואין תוחלת בעשיית נסים עבורם.¹⁴ לא אדבר אפוא אל הסלע כאשר צויתי עתה, אלא אכה אותו כאשר צויתי אז, לפני ארבעים שנה, שהרי דבר לא נשתנה; אלא שנעתה, כשלא צויתי להכות, ברי שהמים לא ייצאו!

א"ה. אין זה מהחכמה לתרץ קושיא בדבר שלא יעלה על הדעת! לפי המצב כרגע יש עדה של מליוני אנשים נשים וטף צמאים למים. דבר זה גם בלי תלונות בני ישראל צריך פתרון דחוף. מרע"ה אזהב ישראל מאין כמוהו נצטווה להוציא להם מים מהסלע, ע"י דיבור לדעת מפרשים, או ע"י הכאה, כמו בצור בחורב לדעת מפרשים אחרים. היעלה על הדעת שבגלל כעסו על ישראל הוא יסרב לספק להם מים? הריש דבר שאינו מתקבל גדול מזה (אני מתאפק מלומר את הביטויים המתאימים יותר)? כוונתו להשאיר אותם וגם את עצמו בצימאון עד מוות? ובכלל היעלה על הדעת שמרע"ה אשר בכל ביתי נאמן הוא (במדבר יב, ז) יסרב לציווי מפורש? נשתקעו הדברים!

אלא שבאותו רגע אירע הנס הגדול. כי הקב"ה לא שינה את דברו לנוכח מריו של משה,¹⁵ ואם משה אינו מקיים "והוצאת להם מים מן הסלע", הרי המים עושים כן מאליהם: "וַיֵּצְאוּ מִים רַבִּים"; ולא עוד אלא שמשה סירב להוציא "מים", אך הסלע מוציא "מים רבים". ואם משה אף לא מקיים "והשקית את העדה ואת בעירם", הרי מעצמו נעשה הדבר: "וַתֵּשֶׁת הָעֵדָה וּבְעִירם".

א"ה. אני קוטע כאן את המשך דברי ההבל שיש בהם גם כפירה באדון הנביאים, וגם כפיות טובה למסירות נפשו על ישראל, וגם סותרים שכל פשוט, ומגיע לסוף דברי הכותב.

ואחרי כל זאת, ודאי ישאל השואל: הייתכן שמשה עבד ד' מיאן לעשות את אשר ציווהו ד', ולו מתוך הכעס? כי אמנם אף לפי המקובל הִפך משה את הציווי לדבר אל הסלע,¹⁶ אך לדרכנו ודאי המיאון גדול ומופגן בהרבה. אך שאלה זו כבר חורגת מן המישור הפרשני של פשטי הכתובים, ועניינה בסוגיות הגותיות ותיאולוגיות, ולא נרמז בזה אלא לכיוון אחד. אין לשכוח כי לא רק משה חטא בפרשה זו, אלא תחילה ישראל: "הָמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יי", ועל כך כבר זעק הנביא "הוֹוִי רָב אֶת יִצְרוֹ" (ישעיה מה, ט)!" מעתה, כבר לימדנו ר' צדוק הכהן מלובלין (צדקת הצדיק, קנר) כי הואיל ומשה וישראל חד הם, אין חטא של ישראל שמשה רבנו לא היה שותף בו:

¹³ כבר עמד רשב"ם על אתר על כך שאין מדובר במטהו של משה, הידוע מחומש שמות, שבו אף הכה משה את הסלע ברפידים, שהרי המטה שבפרשתנו נלקח "מלפני ה'"; אין זה אפוא אלא המטה הידוע מן הפרשה הקודמת, פרשת "קורח", מטהו של אהרן שפרח והציץ ציץ, שדווקא בו נצטווה שם משה להניחו לפני העדות. השוו רלב"ע על אתר. **א"ה.** הבה לא נשכח שבין מעשה קורח ומטה אהרן שפרח, ובין מעשה זה מפרידות קרוב לארבעים שנה, לכן קרוב יותר לפשט שמטה אהרן נשאר למשמרת עד לעת גזית ארון הברית, ומדובר כאן באותו מטה שנעשו בו מכות מצרים ובקיעת ים-סוף והוצאת המים מהצור בחורב. ¹⁴ ועם כל ההבדלים הברורים, יש בכך כדי להזכיר את שבירת הלוחות בידי משה. וראו ר"צ הכהן דלהלן.

¹⁵ השוו מריו של יונה ותגובת ד' עליו, או מריו של "איש האֱלֹהִים" ותגובת ד' עליו (מלכים א יג). **א"ה.** טעות! במעשה שם הנביא נצטווה שאסור לו לאכול ולשתות. נביא שקר הכשיל אותו שיש לו נבואה המתירה לו לאכול. והוא בשגגה ולא במרי אכל בניגוד לציווי. אבל מי שיכול להעליל מרי על אדון הנביאים יכול לעשות כן גם על שאר הנביאים!

¹⁶ וראו בעל העקדה, צה ע"א: "משה ואהרן חייבי מיתה הוו מדין תורה, כמי שעובר על דברי נביאותו", בעקבות מימרת ר' שמעון בן אלעזר בשבת נה ע"ב: "משה ואהרן בחטאם מתו".

כי בכל חטאי ישראל חטא גם כן משה, שהוא כללותם... בעגל היה חטא משה בשבירת הלוחות [א"ה. אינני רגיל בספרי חסידות, דברי רבי צדוק כאן מנוגדים לדברי חז"ל שהצדיק את שבירת הלוחות ראה למשל רש"י בסוף ספר דברים לעיני פל וישראל – שנקאו לבו לשכר את הלוחות לעיניהם, שנאמר "וַאֲשֶׁרֶם לְעֵינֵיכֶם" (דב' טו; ראה ספ"ד שני), והסכימה לעת הקדוש כרוך הוא לעתו, שנאמר "אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ (שמות לו, ט) – יישר כחך ששצרת (ראה שבת פז, א). אשריך בן עמרם! אבל אין זה מענייננו], ובאמת הוא דבר תמוה וזר מאוד אפילו לקרוע ספר תורה בחמתו ולהשליכה לארץ מכתב יד סופר דעלמא. כל שכן הלוחות מכתב ד', והוא ממש חטא דעגל... ובקברות התאוה איתא "הִצֵּאן וּבָקֵר יִשְׁחַט לָהֶם וּמָצָא לָהֶם (במדבר יא. כב) וגו', וכן במי מריבה. ובמרגלים היה חטאו השליחות. כמו שדרשו "שִׁלַּח לָךְ (במדבר יג. ב) – לדעתך. ואין כאן מקום לבאר כולם.

א"ה. גם דברי בעל צדקת הצדיק לא יעזרו לו. אין הוא מאשים את מרע"ה במרי ממש, אלא בטעויות דקות מן הדקות.

ובכלל ראה רש"י על דברים לג ח תְּרִיבָהוּ עַל מִי מְרִיבָה – נסתקפתה לבוא לו בעלילה: אם משה אמר: "שָׁמְעוּ נָא הַמְּרִים", אהגן ומרים מה עשוי (ראה ספ"ד שמו). עוד לפני יציאת מצרים נקבע שמרע"ה לא יכניס את העם לארץ.

כא יח בְּאֵר חֲפְרֹה שְׁלִים פְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקֵם בְּמִשְׁעָנָם יִדְּיָנוּ הָרַב יְהוּדָה גִּנוּט נֶרִ"ו הפנה אותי לדברי הרב חיד"א בספרו נחל קדומים (מובאים בסגנון דומה גם בספרו ככר לאדן). באר חפרוה שרים וכו' במחקק. מחקק גימטריא אברהם. וקרי במחקק [המלה במחקק יכולה להקרא כשתי מלים 'בם חקק']. חקק גימטריא יצחק. במשענו. תם. יעקב [המלה במשענָם בכתוב מלא יכולה להקרא 'במשענו' כלומר במטה שלו, תם – יעקב אבינו שנאמר עליו וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם (בראשית כה, כז)]. פ' בזכות האבות, אברהם ויצחק חפרו בארות, ויעקב וירא וְהָנִיחַ בְּאֵר (בראשית כט, ב). רבינו אפרים. ושם בלקוטי גאוני קמאי כתוב עשר תיבות יש בפסוק אז ישיר ישראל כנגד עשרה שירות שנאמרו בעולם. וזו אחד מהם כמו שיסדר רבנא שמעון ז"ל 'קול שירות תשע שמענו במרץ / והעשירית עוד נשמע מכנף הארץ'. ולכך אין בזה הפרשה לא ט' ולא צ' לפי שצ' היא כמנין ט' יודין שהעשירית לא תוכל להאמר עד המשיח עכ"ל. ולכאורה אינו מובן דבא למעט עשירית והוא מחסר ט' צ' שהם ט' יודין והלא הט' נאמרו. והיה אפשר לומר דהכונה דחסר ט' צ' דעדיין יש לומר שירות עד ט' אבל עשירית לא. ואינו מתישב ואין להאריך. ואפשר לרמוז ע"פ פרקי רבי אליעזר [פרק מח¹⁷, גם בבמדבר רבה קרח יח] דה' אותיות מנצפ"ך כפולות על ידם נעשו נסים וגאולות. אברהם לך לך כ"ף כ"ף. יצחק מם מם כי עצמת ממנו. יעקב נון נון הצילני נא. מצרים פ"פ פקוד יפקד. גאולה העתידה צ"ץ צמח ומתחתיו יצמח. ובזה פ"י הרב הקדוש מהר"ר שמשון מאסטרפולי ז"ל מכנ"ף הארץ אותיות מכנף שמענו מם יצחק כף אברהם נו"ן יעקב פ"א מצרים. ועתה רוצים שתתקיים צ' צבי לעדיק שיבוא משיח צמח ומתחתיו יצמח עכ"ד. וזה רמז בשירה זו דחסר ט' שהוא צ' וצ' דכשיבוא המשיח תתקיים צמח ומתחתיו יצמח ותהיה שירה עשירית ודוק כי קצרת:

הדברים האלה של ר' שמשון מאוסרופולי נמצאים במקומות נוספים, ושם מבוארים יותר.

¹⁷ פרקי דרבי אליעזר פרק מח רבי אליעזר אומר חמש אותיות שנכפלו בתורה באותיות פלם בסוד הגאולה. כ"ך, בו נגאל אברהם אבינו מאור כשדים, שנאמר [בראשית יב, א] לך לך מארצך. מ"ם, בו נגאל יצחק אבינו מיד פלשתים, שנאמר [שם כו, טז] לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד. נ"ן, בו נגאל יעקב אבינו מיד עשו, שנאמר [שם לב, יב] הצילני נא מיד אחי מיד עשו. פ"ף, בו נגאלו אבותינו ממצרים, שנאמר [שמות ג, טז] פקד פקדתי אתכם. צ"ץ, בו עתיד הקדוש ברוך הוא לגאל את ישראל בסוף מלכות רביעית, ולומר להם צמח צמחתי לכם, שנאמר [זכריה ו, יב] הנה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח ובנה את היכל ה'.

קדושת לוי ליקוטים

מִכְנָף הָאָרֶץ זְמֵרַת שְׁמֵעָנוּ צְבִי לְעִדִּיק (ישעיהו כד, טז). כי יש אותיות מנצפ"ך, ובאותיות אלו היה הגאולה, דהיינו אות ך' אצל אברהם אבינו דהיינו 'לך לך', עיין זה בפרקי דר' אליעזר (פרק מח), וגאולה העתידה אם ירצה השם יהיה על ידי אות ך' מן אותיות מנצפ"ך. וזהו 'מכנף הארץ', דהיינו מאלו הארבע אותיות מכנ"ף, 'זמירות שמענו' הגאולה שהיתה על ידי אותיות 'מכנף' כבר שמענו, 'צבי' לשון תוחלת, 'לעדיק' להגאולה שיבוא אם ירצה השם באות צדי"ק):

השם משמואל מייחס את זה, כנראה בטעות, לאר"י ז"ל. שם משמואל שמות פרשת וארא ויש לומר שזהו ענין אות צ', דהנה איתא בשם האר"י ז"ל בפסוק מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לעדיק, היינו כי חמש אותיות מנצפ"ך איתא בפרקי דר"א (פ' מ"ח) שכולם בסוד הגאולה, כ"ך בו נגאל אבינו אברהם שנאמר לך לך מארעך, מ"ם בו נגאל אבינו יצחק מיד פלשתים שנאמר לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד, נ"ן בו נגאל אבינו יעקב מיד עשו שנאמר הצילני נא, פ"ף בו נגאלו ישראל ממצרים שנאמר פקוד פקדתי, צ"ץ בו עתיד לנאול את ישראל בסוף ולומר להם צמח צמחתי שנאמר איש צמח שמו ומתחתיו יעמח. ואותיות מכנף הם ארבע אותיות הכפולות לבד אות צ', וזה מכנף הארץ היינו מארבע אותיות אלו רק זמירות שמענו, אבל עיקר הרצון הוא לאות צ' שהיא הגאולה העתידה, וזה צבי הוא לשון רצון וחשק כמו צבי היא לכל הָאֲרָצוֹת (יחזקאל כ, ו/טו), ודפח"ח.

תן להכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בתנאים)

לקבלת דוא"ל בעניינים לשוניים

בכתובת: franklashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺